

Veldheer besteedt maar drie van zijn vijftien hoofdstukken, nog geen 35 van de 228 bladzijden, aan dit overleg, dat, eerst in Achterveld en vervolgens in Wageningen, uiteindelijk tot de capitulatie van de Duitse strijdkrachten in Nederland zou leiden. Behalve natuurlijk geallieerden en Duitsers waren bij de onderhandelingen ook Nederlanders betrokken. De interessante rol die laatstgenoemden - onder anderen vertegenwoordigers van de illegaliteit en van het College van Vertrouwensmannen, prins Bernhard, ambtenaren van Haagse departementen - in dat rare niemandsland van eind april 1945 speelden, of krachtens mandaat moesten c.q. mochten spelen, vond ik in dit boek niet zo goed uit de verf komen. Misschien had ik dat in een werk met zoveel nadruk op het krijgsbedrijf ook niet mogen verwachten. Een paar fouten in persoonsnamen (zo heette bijvoorbeeld de representant van het Interkerkelijk Overleg A.J.Th van der Vlugt, en niet A.Th.L. v.d. Vlucht) brachten me, denk ik, van de wijs.

En dus ging ik eerst maar eens het later verschenen deel 10b, tweede helft van De Jongs geschiedwerk over Nederland in de tweede wereldoorlog helemaal lezen. Daarna vond ik het erg moeilijk weer aan het boek van Veldheer te beginnen.

Is dat dan zo slecht? Ach, nee. Vooral over de bevrijding van het Westen staan er heel interessante dingen in, die men ook bij De Jong vergeefs zal zoeken. Om iets te noemen: de aftocht van ruim 120.000(!) ontwapende Duitse militairen uit de Vesting Holland, via de Afsluitdijk, door Friesland en Drenthe, de grens over, is goed beschreven. En ook verder heeft Veldheer zich wat betreft de soldateske gebeurtenissen heel behoorlijk van zijn (zelf gekozen) taak gekwet. Wel vind ik dat hij veel te kwistig in de weer is geweest met allerlei geallieerde afkortingen, en vermoedelijk zullen de talrijke onvertaald gelaten militaire termen, veelal tussen aanhalingstekens, menige lezer boven de pet gaan. Dat Veldheer hier en daar bataljons en regimenten door elkaar haalt, verbaast mij. Volstrekt overbodig zijn de integrale teksten van proclamaties en gelegenheidstoespraken, of het complete programma, in het Engels, van de 'Victory Parade' in Den Haag. Dat de foto's slecht zijn afgedrukt, kan de auteur niet helpen, maar dat hij de herkomst niet verantwoordt, is een ernstige ommissie. De opgave van 'geraadpleegde bronnen', achterin het boek, lijkt veel toevalstreffers te bevatten. Tussen de klungelig beschreven titels (nota bene: Veldheer is werkzaam in een bibliotheek!) mis ik bijvoorbeeld het verouderde maar nog altijd bruikbare werk van Van Hilten, *Van capitulatie tot capitulatie*, en McKee's *The Race for the Rhine Bridges*. Jammer, het onderwerp was een beter boek waard geweest.

P.R.A. van Iddekinge

N.K.C. A. in 't Veld, *De zuivering van artsen en advocaten. Een bijdrage tot de geschiedschrijving van de zuivering van het vrije beroep* (Cahiers over Nederland en de tweede wereldoorlog V; Den Haag: Staatsuitgeverij, 1983, 134 blz., f 22,70, ISBN 90 1204 219 4).

De auteur heeft zich al eerder in deze serie, die wordt verzorgd door het RIOD, met de zuivering na de oorlog bezig gehouden - namelijk in deel I van deze reeks getiteld *De ervedraden voor de kunst en de zuivering van de kunstenaars*. De zuivering van Nederland na de bezetting is geen fraaie pagina in de vaderlandse geschiedenis geworden. De zuivering in veel sectoren van de maatschappij moet achteraf als mislukt worden beschouwd. Zo heeft de zuivering van kunstenaars soms aanleiding gegeven tot terechte spot. De vervolging van de collaboratie van het bedrijfsleven werd in opdracht van de minister van justitie Van Maarseveen op enkele gevallen na gestaakt, want het bedrijfsleven moest aan de slag. De zuivering van de rechterlijke macht - de Hoge Raad voorop - is een slepende zaak ge-

worden met een weinig bevredigende afloop. Daar de overheid opzag tegen de hoge kosten die zouden voortvloeien uit hun ontslag zijn veel gezuiverde ambtenaren teruggekeerd op hun posten. Tegen deze achtergrond kan het van belang zijn om de zuivering van die groepen, die in de standenmaatschappij die Nederland toen nog volop was een hoge plaats innamen, namelijk die van de artsen en advocaten, na te gaan. Hoe hebben deze groepen zich opgesteld tegenover hen die de kant van de bezetter en/of zijn handlangers hadden gekozen en het aanzien van de beroepsstand hadden geschaad?

In 't Veld schetst in het eerste deel van zijn studie de zuivering van de artsen. De artsenstand had zich onder de oorlog in overweldigende meerderheid uitstekend gedragen. De artsen hadden de (vrijwillige) Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunde verlaten, toen die zich te veel naar Duitse wensen dreigde te schikken, en zich niet laten vangen in door de bezetter in het leven geroepen organisaties. Het artsenverzet, waarvoor als bindende organisatie het Medisch Contact functioneerde, is legendarisch geworden. Bij de bevrijding van het land heeft het Medisch Contact allereerst de eigen geleerden gezuiverd van al te gemakkelijk bekeerde 'foute' artsen. Vervolgens heeft de herborren Maatschappij, die voortgekomen was uit Medisch Contact, 'foute' artsen uitgesloten van het lidmaatschap. Tenslotte heeft de NMBG willen komen tot zuivering van de gehele artsenstand in Nederland, waarbij het uiterste middel het beroepsverbod zou zijn. In deze laatste en meest effectieve trap van zuivering wilde de NMBG actief betrokken zijn, maar de regering bleek niets te voelen voor aparte per beroepsgroep rechtsprekende colleges. Het kwam er derhalve op neer dat de politieke delinquenten onder de artsen berecht werden door de organen van de bijzondere rechtspleging en de artsen, die foutief medisch hadden gehandeld, werden beoordeeld door de door de wet voorgeschreven medische tuchtcolleges. De einduitslag van de zuivering van de artsen leert dat het opleggen van het beroepsverbod vrijwel alleen is gehanteerd bij aperte schending van de medische plicht (bijvoorbeeld verwaarlozing van plichten ten opzichte van patiënten in Duitse kampen). Politieke misdragingen hebben daarbij niet de rol gespeeld die de NMBG na de oorlog had gehoopt. In 't Veld meent dat de veranderde visie op berechting en zuivering en de overweging voorzichtig te zijn met het ontnemen van iemands broodwinning hebben gezorgd voor de niet al te drastische zuivering. Niet onmogelijk is dat de zuivering van andere groepen - bijvoorbeeld de ambtenaren - ten voorbeeld is genomen. De vraag is ook wat men zou hebben moeten doen met de artsen die men de beroepsuitoefening onmogelijk had gemaakt. Er was op dat moment ook een groot gebrek aan artsen!

Voor de advocaten bestond een verplichte beroepsorganisatie, in zoverre dat de wet voorzag in de orde en discipline van de advocaten. Anders dan bij de artsen werd van advocaten verwacht dat zij ook buiten uitoefening van hun ambt het aanzien van de stand niet zouden schaden. Dat betekende dat politiek wangedrag onder de oorlog bij de zuivering in eigen geleerden tot een beroepsverbod kon leiden. Omdat juristen geacht konden worden ook buiten de advocatuur werk te vinden - het verloop onder de advocaten voor de oorlog wees daar al op - is dit middel krachtig toegepast. In 't Veld meent hierin ook compensatie te moeten onderkennen voor een minder heldhaftig optreden onder de oorlog van de advocatenstand. In ieder geval zijn zelfs advocaten, die hun NSB-lidmaatschap aan het begin van de oorlog hadden opgezegd, van het tableau (lijst van toegelatenen tot de balie) verwijderd. Lang heeft deze uitsluiting niet geduurd. Na enige jaren werden de lichte gevallen onder de politiek 'foute' advocaten, die weer toelating tot de balie verzochten, aanvaard (1951), waarna geleidelijk ook de meer zware gevallen - op enkele na - werden toegelaten. Op langere termijn is de visie op de zuivering van de advocaten geëvolueerd in de richting van blijvende uitsluiting van die advocaten die zich als advocaat hadden mis-

dragen, aldus In 't Veld. De beroepsuitsluiting liep daarmee op de lange **duur parallel** met die van de artsen. Het feitelijk relaas, gebaseerd op veel 'case studies', wordt besloten met de conclusie dat de zuivering van de advocaten de meest geslaagde in Nederland is geweest. Dat zou een juiste conclusie zijn geweest, indien beroepsuitsluiting algemeen als een adequaat antwoord op een politiek verkeerde gezindheid (lidmaatschap NSB etc.) was aanvaard. Ik geloof niet dat dit het geval was. In ieder geval heeft In 't Veld de zuivering van de artsen en advocaten voortreffelijk uiteengezet, waarmee weer een facet van het oorlogsdrama in ons land is belicht.

M.D. Bogaarts

H. de Liagre Böhl, J. Nekkers en L. Slot, ed., *Nederland industrialiseert!* (Nijmegen: Socialistische Uitgeverij, 1981, 376 blz., f34,50, ISBN 90 6168 165 0).

Dit boek is gebaseerd op onderzoek verricht door de werkgroep 'Industrialisatie' gevormd door doctoraal-studenten en docenten politicologie van de Subfakulteit der Algemene politieke en sociale wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Een omvangrijke onderzoeksgroep van wisselende samenstelling produceerde in het studiejaar 1978/1979 een reeks rapporten die de grondslag vormden waarop de redactie-commissie medio 1979 haar werk van bundelen, herschrijven en uitbreiden kon beginnen. De redactie-commissie heeft zich als regel op verdienstelijke wijze van haar ongetwijfeld moeilijke taak gekweten; een vlot leesbare tekst is het resultaat van hun werk. De vele citaten vormen meestal een goed sluitend geheel met de tekst.

Soms heeft de redactie wat minder kritisch naar de oorspronkelijke tekst gekeken dan noodzakelijk was, zoals uit de volgende passage moge blijken (270/272): 'De pressie op vrouwen om hun energie te besteden aan de verzorging van man en kinderen, was op zichzelf niet nieuw. In Nederland heeft deze pressie het industrialisatieproces van begin af aan begeleid, met het voor het kapitaal gunstige nevengevolg, dat vrouwen daardoor in de veel slechter betaalde huisindustrie gingen werken'. De kwaliteit zowel van de Nederlandse taal als van redenering en argumentatie laten in deze passage veel te wensen over.

Een weliswaar pakkende doch zeer ruim geformuleerde titel, die zeker in de huidige maatschappelijke situatie velen zal aanspreken, wordt in de ondertitel: 'Politieke en ideologische strijd rondom het na-oorlogse industrialisatiebeleid 1945-1955' nader omschreven. De politieke meningsvorming en besluitvorming omtrent de economische en sociale aspecten van het maatschappelijk gebeuren in Nederland tussen 1945 en 1955 vormen het thema van deze bundel.

Wat in het eerste deel, getiteld de nederlaag van het plansocialisme 1945-1950, in zekere zin een deugd was, namelijk een levendige beschrijving van de meningsvorming waarin het ideologisch element een belangrijke rol speelde, wordt in het tweede deel, getiteld economische zaken, tot een ondeugd; het fragmentarisch vermelden van wat cijfers zonder enige consistente kwantitatieve achtergrond laat slechts een indruk van verwarring achter; er wordt geen beeld gevormd bij de lezer. De bespreking van de Marshallhulp is ronduit gezegd pover. Het accentueren van de zogenaamde voorfinanciering als een ernstig tekort van het hulpprogramma doet wel wat erg amateuristisch aan. De economische component krijgt in het algemeen een magere presentatie. De hopelijk aanwezige kennis van economische wetenschap en Nederlandse taal blijkt niet altijd optimaal gebruikt te worden; uitdrukkingen als: 'de opbouw van de industriële basisindustrie' (168), 'de valutasituatie die aankoop van de benodigde kapitaalmiddelen in de weg stond' (166), 'kapitaalgoederen of